

МЕЃУНАРОДНА МИСИЈА ЗА НАБЉУДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ Северна Македонија – Претседателски избори, втор круг, 5 мај 2019

ИЗЈАВА ЗА ПРЕЛИМИНАРНИ НАОДИ И ЗАКЛУЧОЦИ

ПРЕЛИМИНАРНИ ЗАКЛУЧОЦИ

Во добро спроведениот втор круг на претседателските избори, продолженото почитување на темелните слободи и права им овозможи на гласачите да се информираат за кандидатите пред да го направат својот избор. Недостатоците во правилата за кампањата беа повторно видливи во вториот круг, што одразува поопсежни недостатоци во изборниот законик. Транспарентноста на финансирањето на кампањата беше намалена поради нецелосното известување. Денот на изборите се одвиваше непречено, со почитување на клучните постапки на транспарентен начин.

Бидејќи ниеден кандидат не го освои потребниот број гласови – мнозинство од регистрираните гласачи – за да биде избран во првиот круг на 21 април, Државната изборна комисија (ДИК) распиша втор круг меѓу Стево Пендаровски и Гордана Силјановска Давкова, за 5 мај. Иако ова немаше влијание во овие избори, потребниот праг на излезност од 40 проценти создава потенцијал за циклуси повторени избори.

Законската рамка е соодветна за спроведување демократски избори, но не ги регулира сите аспекти за одржување на вториот круг, особено во поглед на водењето на кампањата, финансирањето на кампањата и регистрацијата на гласачи. Регулаторните недоследности евидентни во првиот круг останаа неодговорени. Ова ја намали правната сигурност и дополнително ја истакна важноста на законодавната реформа, како што беше нагласено во Изјавата на ММНИ за прелиминарни наоди и заклучоци, по првиот круг.

Изборната администрација ги спроведе подготовките за вториот круг професионално и непристрасно и генерално ја уживаше довербата на јавноста. Видливоста на материјалите за информирање на гласачите остана ограничена. Избирачкиот список не беше ажуриран меѓу двата круга, за да ги отслика промените во податоците за регистрација на граѓаните, што ги лиши од можноста да го остварат своето право на глас гласачите кои инаку го имаат, што не е во согласност со меѓународните обврски.

Кампањата се одвиваше во спокојно и мирно опкружување, со помалку интензивни активности отколку во првиот круг. Темелните слободи на собирање и изразување продолжија да се почитуваат, а учесниците во изборите водеа кампања слободно и без попречување. Како и во првиот круг, се чини дека државните функционери ја одржуваа разликата меѓу нивните службени должности и политичките активности, со мал број наводи за злоупотреба на државни ресурси во кампањата. Кандидатите и партиите се потрудија да се обратат на етничките Албанци и Роми, кај кои излезноста беше забележително ниска во првиот круг.

Кандидатите и релевантните институции различно ги разбираа барањата за поднесување извештаи за финансирање на кампањата, па еден кандидат не го поднесе вториот периодичен извештај. Нејасноста и неспроведувањето на правилата за поднесување извештаи ги намалија транспарентноста и надзорот врз финансирањето на кампањата.

Медиумскиот мониторинг на МНИ на ОДИХР утврди дека медиумите презентираа разновидни информации за кандидатите и за политичките партии што ги поддржуваа, низ различните

програми и телевизиски дебати на кандидатите. Јавниот радиодифузен сервис и повеќето мониторирани медиуми обезбедија непристрасно покривање кое, севкупно, им обезбеди на гласачите можност изборот да го направат информирани.

ДИК постапуваше по приговорите поврзани со неправилностите во првиот круг отворено и делотворно. Резултатите од гласањето од првиот круг беа поништени на осум избирачки места, а нивните ИО беа заменети. Државната комисија за спречување на корупцијата ги разгледа сите шест приговори во законските рокови, на јавни седници, што обезбеди транспарентност.

Денот на изборите беше мирен и добро спроведен. Севкупната оценка на гласањето, пребројувањето и сумирањето беше позитивна, со почитување на клучните постапки. Како и во првиот круг, некои гласачи со право на глас не можеа да се најдат на избирачките списоци. Во неколку случаи, ММНИ забележа знаци на купување гласови. Набљудувачите на кандидатите или граѓанските набљудувачи беа присутни во повеќето гласачки места и ОИК што беа набљудувани и можеа да ги следат сите фази од процесот. Прелиминарните резултати по гласачко место беа навремено објавени на интернет страницата на ДИК, вечерта на изборите, со што се зголеми транспарентноста.

ПРЕЛИМИНАРНИ НАОДИ

Предисторија и настани по првиот круг

Во првиот круг на претседателските избори во Северна Македонија на 21 април, ниеден од тројцата кандидати не ги освои потребните гласови – мнозинство од регистрираните гласачи – за да биде избран. Двајцата кандидати кои добија највисок број гласови беа Стево Пендаровски со 42.8 проценти од гласовите, и Гордана Силјановска Давкова со 42.2 проценти. На 25 април, ДИК објави дека тие двајца кандидати ќе продолжат во вториот круг, закажан за 5 мај. Третиот кандидат, Блерим Река, доби 10.6 проценти од гласовите. Излезноста во првиот круг беше 41.8 проценти. Сите кандидати изразија генерална доверба во процесот од првиот круг.

Иако беа регистрирани како непартиски, обајцата кандидати беа поддржани од политички партии пред регистрацијата и ги користеа партиските симболи за идентификација на гласачкото ливче во обата круга. Г-дин Пендаровски доби поддршка од политичкиот блок предводен од владејачкиот Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ), како и главно етничките албански партии Демократската унија за интеграција (ДУИ), Демократската партија на Албанците и АлтернАтивА. Г-ѓа Силјановска Давкова доби поддршка од опозициониот блок предводен од Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ).

Изборен систем и законска рамка

Вториот круг се одржува меѓу двата кандидати што добија највисок број на гласови. Кандидатот што добива најмногу гласови во вториот круг е избран, под услов да има излезност од најмалку 40 проценти од регистрираните гласачи. Во спротивно, целиот изборен процес се повторува, а претседателот на Собранието ја врши должноста претседател. Законот не прецизира кога се одржуваат повторените избори. Бидејќи нема гаранција дека повторените избори би имале

повисока излезност на гласачите, ова барање за праг на излезност во вториот круг создава потенцијал за циклуси неуспешни избори.¹

Севкупно, законската рамка е соодветна за спроведување демократски избори, сепак, Изборниот законик не ги регулира сите аспекти на одржувањето на вториот круг, а регулаторните недоследности евидентни во првиот круг останаа и натаму.² Иако повеќето одредби од Изборниот законик важат за обата круга, законот не кажува ништо за прашањата како што се акредитацијата на набљудувачите и на претставниците на кандидатите, како и распределбата на простор за билборди и постери меѓу кандидатите во вториот круг. На законот, исто така, му недостига јасност околу барањата за известување за финансирањето на кампањата во вториот круг. ДИК не се осврна на овие прашања преку регулатива. Како и во првиот круг, регулаторните недоследности ја поткопаа правната сигурност.

Изборна администрација

ДИК ги спроведе сите подготовки за вториот круг професионално и навремено и продолжи да ги извршува сите свои должности колегијално. По првиот круг, ДИК одржа само две јавни седници, посветени на разрешувањето на приговорите од денот на изборите и на акредитацијата на набљудувачите. Според ДИК, техничките проблеми на клучните информатички и комуникациски системи, кои претставуваа предизвик во првиот круг, не влијаеја врз подготовките за вториот круг.³ Севкупно, изборната администрација и натаму ја уживаше довербата на јавноста пред вториот круг.

Составот на изборните органи на пониско ниво остана главно неизменет, со исклучок на неколку оставки, како и разрешување на 13 од 3,396 ИО од страна на ДИК, поради процедурални пропусти во тек на првиот круг (види *Приговори и жалби*). Жените и натаму беа добро застапени во изборната администрација (околу две-третини од членовите), иако претставуваа само една третина од претседателите на ОИК .

ОИК ја поздравила обуката на ДИК за ИО, пред првиот круг, како корисна за намалување на процедуралните неправилности на денот на изборите. За да се одбегнат грешки во протоколите за резултатите и за сумирањето во вториот круг, ДИК реши однапред да пополни некои фиксни податоци. Меѓу двата круга не се одржа стандардизирана обука за ОИК или ИО, ниту беше обезбедена обука за новоизбраните членови на ИО. Во некои ОИК, обуки за освежување на знањата беа достапни по барање, за сите членови на ИО.⁴

Кампањата за едукација на гласачите остана релативно скромна пред вториот круг, со некои видеа на македонски и албански јазик емитувани од јавните тв-каналы и еден приватен канал, како и на платформите на ДИК на социјалните медиуми.⁵ ДИК го припиша значителниот број неважечки гласачки ливчиња во првиот круг на намерното поништување на гласачките

¹ [Заедничкото мислење на ОДИХР и Венецијанската комисија за изборниот законик од 2011](#) препорачува да се отстранат барањето за праг на излезност во вториот круг. [Види и претходни извештаи за набљудување на ОДИХР во Северна Македонија](#).

² Помали измени во Изборниот законик беа донесени од страна на Собранието на 27 март, за да се осврнат на недоследностите поврзани со распределбата на простор за билбордите и рекламирањето во медиумите. По одбивањето на претседателот да ги потпише овие амандмани, парламентот го надмина неговото вето на 24 април; сепак, тие не стапија во сила пред денот на изборите.

³ ДИК ја информира ММНИ дека ревизија на проблемите на ИКТ ќе се изврши по изборите.

⁴ На пример, во ОИК во Струмица, ОИК Шуто Оризари организира кус состанок со сите ИО за да ги разјасни процедурите на пакување на додека избирачките материјали.

⁵ На платформите на ДИК на социјалните медиуми, и натаму беа достапни едукативните видеа од првиот круг, на македонски и албански јазик, како и со титлови на турски, ромски, српски и влашки јазик; сите видеа содржеа и превод на македонски знаковен јазик.

ливчиња од страна на граѓаните, што го отсликува нивниот политички став, поскоро отколку неразбирањето како да го означат гласачкото ливче.⁶ Без оглед на ова, законот не е недвосмислен во врска со утврдувањето кое ливче е неважечко.

Регистрација на гласачите

Избирачкиот список не беше ажуриран меѓу двата круга за да ги отслика промените во податоците од регистрацијата на граѓаните. Граѓаните кои беа исклучени од избирачкиот список поради истечени документи за лична идентификација, како и оние кои навршија 18 години во периодот меѓу двата круга беа лишени од правото на глас, што е во спротивност со меѓународните обврски.⁷ Гласачите кои беа регистрирани за гласање надвор од земјата или гласачите кои гласаа дома во првиот круг беа автоматски вклучени во тие избирачки списоци за вториот круг, со дополнителни пријави за гласање дома што се примаа сè до 27 април.

Кампања

Кампањата за вториот круг отпочна на денот по првиот круг, но бавно се развиваше во повеќето региони во земјата. Како и во првиот круг, кампањата се одржа во спокојно и мирно опкружување, во кое учесниците во изборите слободно и без попречување водеа кампања, при што беа почитувани темелните слободи на собирање и изразување. Кусиот период за кампања коинцидираше со празниците - православниот Велигден и Денот на трудот, и таа беше со помал интензитет отколку во првиот круг. Обата кандидати одбегнуваа големи митинзи во полза на настани со помал обем. Кампањата главно се одвиваше во медиумите, вклучувајќи платени реклами и дебати меѓу кандидатите. Позитивно е што се одржа настан во кампањата, организиран од ромската заедница, што ги вклучи обата претседателски кандидати и го промовираше учество на ромските гласачи.

Кандидатите и партиите што ги поддржуваа ги насочија активностите и пораките кон специфични групи, со цел да го зголемат квантумот на гласови за нив од првиот круг. Прашањата поврзани со Преспанскиот договор, интеграцијата во НАТО и ЕУ, и владеењето на правото и натаму доминираа во дискурсот на кампањата. Обете страни користеа негативни пораки во кампањата. На пример, кампањата на г-дин Пендаровски предупредуваше дека изборот на неговата противничка би носел ризик земјата да се врати во она што беше портретирано како „темното минато“ на претходната влада предводена од ВМРО-ДПМНЕ, додека кампањата на г-ѓа Силјановска Давкова укажуваше на наводна корупција и непотизам во сегашната влада предводена од СДСМ. И покрај негативниот тон на кампањата, ММНИ не воочи случаи на запалива реторика во дискурсот на кампањата.

Обајцата кандидати се обратија на гласачите – етнички Албанци, меѓу кои излезноста беше забележливо ниска во првиот круг. Г-дин Пендаровски и натаму ја нагласуваше важноста на меѓуетничката кохезија. За разлика од првиот круг, кампањата на г-ѓа Силјановска Давкова продуцираше реклами на албански јазик. Опкружувањето на кампањата меѓу етничките

⁶ Во првиот круг, 4.3 проценти од сите гласачки ливчиња беа прогласени за неважечки. Највисоки стапки беа забележани во Чучер-Сандево, Македонска Каменица и Делчево, каде достигнаа 7.7, 6.5, односно 6.2 проценти.

⁷ Според Министерството за внатрешни работи, 44,392 граѓани ги обновиле документите за лична идентификација од распишувањето на изборите наваму, а 1,145 граѓани навршија 18 години меѓу 22 април и 5 мај. Став 7.3 од [Копенхашкиот документ на ОБСЕ од 1990](#) ги обврзува земјите-членки да „гарантират универзално и еднакво право на глас на полнолетните граѓани.“ Став 11 од [1996 Генералниот коментар бр. 25, на Комитетот за човекови права на ОН](#) бара од државите да преземат „делотворни мерки за да обезбедат дека сите лица кои имаат право на глас можат да го остварат тоа право. Кога се бара регистрација на гласачите, таа треба да биде олеснувана, и не треба да се наметнуваат пречки за ваквата регистрација.“

Албанци беше под влијание на правните потези да се отстрани лидерот на Исламската верска заедница, што беше критикувано од истакнати етнички албански личности, како несоодветно мешање.⁸ Активностите на ДУИ во кампањата се развија дури во последните денови од кампањата. Г-дин Река ги поттикна поддржувачите да гласаат „за да го спасат евроатланскиот процес“, што го сторија и лидерите на Исламската верска заедница.⁹ Партиите Алијанса за Албанците и БЕСА, кои го поддржаа г-дин Река во првиот круг, не поддржаа ниеден од преостанатите кандидати.

Во најголем дел, се чинеше дека државните функционери одржуваат јасна разлика меѓу нивните службени должности и политичките активности и се воздржуваат од злоупотреба на државни ресурси за водење кампања.¹⁰ ММНИ прими неколку наводи за притисок врз вработените во јавниот сектор, особено на југозападот на земјата, како и наводи за купување гласови, вклучително преку обезбедување бесплатно огревно дрво. ММНИ не можеше да ги потврди овие наводи. Онлајн алатката, создадена од Министерството за информатичко општество и администрација, за да им овозможи на вработените во јавниот сектор анонимно да ги пријават случаите на притисок беше и натаму достапна, но, како и во првиот круг, не беа поднесени пријави.

Финансирање на кампањата

Изборниот законик утврдува лимит на расходи во кампањата, но не кажува јасно дали тој важи за едниот или за обата круга. ДИК и Државниот завод за ревизија (ДЗР) ја информираа ММНИ дека лимитот на расходи од 110 денари по регистриран гласач (што изнесува околу 198 милиони денари или околу 3.2 милиони Евра) важи за двата круга вкупно.¹¹ Најголемата потрошувачка на овие избори беше за медиумското рекламирање, што ќе биде надоместено од државниот буџет.¹²

Кандидатите и релевантните институции на различен начин ги разбираа барањата за известување за финансирањето кампањи. Иако двајца од кандидатите поднесоа два периодични извештаи пред денот на изборите во првиот круг, како што е пропишано со закон, г-ѓа Силјановска Давкова поднесе само еден.¹³ Понатаму, кандидатите користеа различни обрасци за известување.¹⁴ Недоволната јасност и неспроведувањето на барањата за известување ја намалија

⁸ На 17 април, основен суд во Скопје ја потврди оставката и замената на *Реис ул Улема*, Сулејман Рецепи. Г-дин Рецепи негираше дека поднел оставка и тврдеше дека процедурата била фалсификувана.

⁹ Повеќето соговорници на ММНИ ја толкуваа оваа изјава како индиректна поддршка за г-дин Пендаровски.

¹⁰ ММНИ прими една пријава за државен функционер кој присуствувал на настан од кампањата во тек на работното време во Скопје.

¹¹ 1 Евро е еднакво на приближно 61 денар (МКД). Согласно со меѓупартискиот договор во првиот круг, обата учесници наводно се согласиле да не надминат вкупно по 1.4 милиони Евра во расходи за секого од нив одделно.

¹² Пријавениот приход на г-дин Пендаровски во првиот круг беше околу 18 милиони денари, а тој потроши околу 17 милиони денари, со дополнителни околу 26 милиони денари потрошени на медиумско рекламирање. Г-дин Река прибра околу 1 милион денари, а потроши околу 1,7 милиони денари, со дополнителни 17 милиони денари за медиумско рекламирање. Г-ѓа Силјановска Давкова не поднесе втор извештај пред денот на изборите во првиот круг, но нејзиниот прв извештај од 11 април обелодени приход од околу 12 милиони денари и околу 2,2 милиони денари во расходи, со дополнителни 29 милиони денари за медиумско рекламирање.

¹³ Изборниот законик (Член 84-б) бара поднесување на втор периодичен извештај за втората половина од кампањата, еден ден по завршувањето на кампањата.

¹⁴ Г-дин Пендаровски го користеше новиот задолжителен образец за известување што содржи подробно расчленување на расходите во обата круга. Г-ѓа Силјановска Давкова користеше застарен и помалку детален образец, а г-дин Река првично го користеше истиот застарен образец, но својот втор извештај го поднесе на пропишаниот втор образец.

транспарентноста на финансирањето на кампањите и делотворноста на надзорот, што е не е во согласност со меѓународните стандарди.¹⁵

Пред вториот круг на изборите, обата кандидати поднесоа периодични извештаи до ДИК, ДЗР и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК). Овие извештаи не беа објавени на нивните сајтови пред денот на изборите. Периодичните финансиски извештаи не се предмет на никаква подробна анализа, што го отежнува раното детектирање на неправилностите.

Медиуми

Законската рамка за медиумите во вториот круг на кампањата остана непроменета. Регулативата за покривањето на кампањата на политичките партии беше применета на претседателските кандидати, врз основа на политичкиот договор постигнат меѓу владата и парламентарните партии во тек на првиот круг.¹⁶ Јавниот радиодифузен сервис беше обврзан да емитува бесплатно политичка промоција, додека приватните медиуми, вклучувајќи ги Интернет порталите, имаа право да нудат платено рекламирање.¹⁷

Секоја од 182 приватни медиумски куќи што се определи да понуди платено рекламирање во првиот круг имаше право да продолжи во вториот круг. ДИК е обврзана да ги надомести трошоците на рекламирањето врз основа на фактури поднесени од медиумот, а во случај на радиодифузни медиуми, врз основа на извештаите на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни и медиумски услуги (ААВМУ).¹⁸ ДИК ги обработуваше надоместоците на трошоците во текот на целиот период на кампањата, но износите на државни средства исплатени на радиодифузерите не беа објавени пред денот на изборите од вториот круг.¹⁹

ААВМУ вршеше мониторинг на тоа како медиумите ги почитуваа барањата за фер, балансирано и непристрасно покривање, а на 25 април го објави својот четврти извештај од мониторингот, што ја покриваше втората половина од првиот круг на кампањата.²⁰ Како што е пропишано со закон, ААВМУ обезбедуваше дневни информации за ДИК, но сеопфатниот извештај од мониторингот за вториот круг ќе биде издаден дури подоцна.

Медиумскиот мониторинг на МНИ на ОДИХР во вториот круг утврди дека, севкупно, најголем дел од мониторираните медиуми претставија разновидни информации за кандидатите и за

¹⁵ Член 7(3) од [Конвенцијата на ОН против корупција, од 2003 година](#) бара од државите да „размислат за преземање соодветни законодавни и административни мерки [...] за да се зголеми транспарентноста во финансирањето на кандидатурите за избраните јавни функции и, кога е соодветно, финансирањето на политичките партии”. Види, исто така, став 212 и став 220 од [Упатството на ОДИХР и Венецијанската комисија за регулатива за политички партии, од 2011 година](#).

¹⁶ Според овој договор, кандидатите поддржани од двете најголеми политички партии би имале право на еднаков износ јавни средства за нивните платени реклами во медиумите.

¹⁷ Според јавниот радиодифузен сервис, немало барања за политичка промоција од кандидатите, а, за разлика од првиот круг, тој не организираше поединечни интервјуа со кандидатите.

¹⁸ ААВМУ врши мониторинг на платеното политичко рекламирање кај 27 приватни радиодифузери и поднесува извештаи до ДИК на десеттиот ден од изборната кампања и на седмиот ден по завршувањето на кампањата.

¹⁹ ДИК е обврзана да ги исплати овие трошоци двапати: на 12-от ден од изборната кампања и не подоцна од 10 дена по завршувањето на кампањата.

²⁰ ААВМУ утврди една повреда на изборните барања и поведе прекршочна постапка против 1ТВ.

политичките партии што ги поддржуваат.²¹ Различните политички програми, платените реклами и трите телевизиски дебати меѓу кандидатите придонесоа кон можноста гласачите да изберат информирани.²²

По првиот круг, намаленото медиумско покривање ги отсликуваше намалените активности во кампањата од страна на кандидатите.²³ Без оглед на ова, најголем дел од мониторираните канали правично ги покриваа кандидатите и партиите што ги поддржуваа, со споредливо медиумско време и со балансиран тон. Јавните канали *МТВ1* и *МТВ2* посветија 28, односно 18 проценти од политичкото покривање на г-ѓа Силјановска Давкова, а 19, односно 14 проценти на г-дин Пендаровски, при што во обата случаи тоа се состоеше од главно неутрални информации. Сепак, приватниот канал Алфа, иако презентираше балансирано покривање на кандидатите, покажа негативно покривање на СДСМ и премиерот. Онлајн порталот *kurir.mk* повторно презентираше преференцијален третман на г-ѓа Силјановска Давкова и ВМРО-ДПМНЕ, додека покривањето на г-дин Пендаровски и на СДСМ беше главно негативно. Кај мониторираните приватни канали, покривањето на владините активности генерално се намали во споредба со првиот круг, но покривањето на премиерот беше поголемо (меѓу 9 и 14 проценти), и беше главно неутрално по тон.

Приговори и жалби

Приговорите во врска со нерегуларностите во гласањето, пребројувањето и сумирањето се поднесуваат од страна на учесниците во изборите до ДИК, на чии одлуки може да се поднесе жалба до Управниот суд. ДИК прими 14 вакви приговори поврзани со денот на изборите во првиот круг, сите поднесени од претставниците на г-ѓа Силјановска Давкова.²⁴ Изборниот законик бара од ДИК да ги поништи резултатите од избирачките места во случај на процедурални неправилности, вклучувајќи вишок гласачки ливчиња во кутијата или прекин на гласањето во траење од над три часа. Врз основа на разгледувањето на овие приговори, резултатите од гласањето беа поништени на седум избирачки места.²⁵ Резултатите од гласањето беа поништени од ДИК на сопствена иницијатива, поради недоследности во протоколите за резултати. Седум приговори беа одбиени како неосновани. Иако некои од приговорите не ги исполнија формалните услови за поднесување, ДИК сепак ја разгледа основаноста на овие случаи. Во три случаи, ДИК ги испита избирачките материјали, а во два случаи одново ги преброи гласачките ливчиња. Дополнително, ДИК прими и усвои пет приговори пред денот на изборите во вториот круг, во врска со барањата од гласачите кои би гласале во домот на кои не им било дозволено да гласаат во првиот круг. ДИК одлучи за сите случаи на отворена седница, а одлуките ги објави онлајн, што придонесе кон транспарентноста.

²¹ Мониторингот се вршеше секојдневно, од 18:00 до 24:00 часот на јавните канали *MPT1* и *MPT2* (на македонски, односно албански јазик) и приватните *Алфа* (македонски јазик) *Алсам-М* (двојазичен), *Канал 5*, *Сител*, *Телма*, *24 Вести* (македонски јазик). Написите поврзани со политика од приватните весници *Коха* (албански јазик), *Независен весник*, *Нова Македонија* и *Слободен печат* (македонски јазик), како и онлајн медиумите www.kurir.mk (македонски јазик), www.lajmpress.org (албански јазик), www.plusinfo.mk и www.sdk.mk (македонски јазик) беа исто така мониторирани.

²² На 3 мај, весникот *Нова Македонија* објави заеднички прашања и одговори помеѓу кандидатите.

²³ Медиумите посветија значително внимание на настаните надвор од претседателскиот натпревар, вклучително и спорот околу лидерството на Исламската верска заедница, како и меѓувладиниот самит за Западен Балкан во Берлин.

²⁴ Во нив се наведуваше дека на гласачите им биле давани вишок гласачки ливчиња или гласачки ливчиња заедно со кочанот, на луѓе кои не биле на избирачкиот список им се дозволувало да гласаат, дека некоректно се утврдувале неважечки гласачки ливчиња и се полнеле гласачки кутии.

²⁵ Иако го призна малиот обем на вакви повреди, ДИК ги поништи резултатите и онаму каде беше најден мал број одвишни гласачки ливчиња. Законската рамка не регулира процедури за повторено пребројување.

ДКСК, задолжена да реагира на потенцијалните злоупотреби на државни ресурси, прими шест приговори пред вториот круг гласање, во кои ВМРО-ДПМНЕ наведе незаконита буџетска потрошувачка и злоупотреба на државни возила и простории. Овие приговори беа одбиени како неосновани. ДКСК реши да поведе две прекршочни постапки против сегашниот претседател за именувања и унапредувања во армијата по распишувањето на изборите. Сите случаи беа разгледани од ДКСК во законските рокови, на јавни седници, а одлуките за поведување постапки се објавуваа во рок од 24 часа, што обезбеди транспарентност.

Граѓански и меѓународни набљудувачи

Изборниот законик предвидува граѓанско и меѓународно набљудување во сите фази на изборниот процес, но не ја регулира изрично акредитацијата за вториот круг. На инклузивен начин, продолжениот период за акредитација воведен од ДИК пред првиот ден на изборите беше пролонгиран без да се дефинира нов краен рок, а акредитациите издадени за првиот круг се сметаа валидни и за вториот. Свкупно, 3,381 граѓански набљудувачи и 520 меѓународни набљудувачи, како и голем број на претставници на кандидатите беа регистрирани за набљудување на вториот круг. Неколку организации на лица со попреченост, како Инклузива, исто така ги набљудуваа изборите.

Денот на изборите

Денот на изборите течеше уредно и беше добро администриран. Претставниците на граѓаните или граѓански набљудувачи беа присутни на повеќето набљудувани избирачки места, што обезбеди висок степен на транспарентност. Припадниците на изборната администрација беа срдечни и кооперативни. Жените беа добро застапени во различните изборни органи, претставувајќи околу две третини од членовите и две третини од претседателите.

Гласањето ден порано се одржа за немоќните кои гласаа дома, како и за гласачите во определени болници и казнено-поправни установи. Во сите 13 набљудувања на ММНИ, процесот беше уреден, а процедурите во голема мерка се почитуваа. При едно набљудување, беше изразена загриженост околу тајноста, зашто пликите со гласачките ливчиња не беа соодветно запечатени. Некои гласачи не можеа да гласаат зашто не беа на списоците или ги немаа соодветните документи за лична идентификација.

Отворањето беше оценето позитивно на сите 64 набљудувани гласачки места. Процедурите им беа познати на ИО, и главно беа почитувани, иако во 10 случаи ИО не ги пополнија протоколите пред почетокот на гласањето. Повеќето избирачки места беа отворени на време, или со кусо доцнење. При едно набљудување, отворањето доцнеше над еден час, поради замената на неточно отпечатените избирачки списоци.

Гласањето се одвиваше тековно, а процесот беше позитивно оценет кај 99 проценти од набљудувањата на ММНИ. Клучните постапки се почитуваа преку целиот ден, вклучувајќи ја проверката и обелережувањето на палците на гласачите со маситило, проверката на документите за лична идентификација и потпишувањето во избирачките списоци. Неколките негативни оценки беа поврзани со несоодветните простории за гласање, што понекогаш ја наруши тајноста на гласањето. Како и во првиот круг, беа забележани случаи на семејно гласање (3 проценти од набљудувањата), што непропорционално влијае врз учеството на жените. Процесот на гласање беше генерално транспарентен, иако во неколку случаи на набљудувачите на ММНИ не им беше дозволено да ги погледнат избирачките списоци. Во текот на денот, ММНИ прими неколку кредибилни наводи за купување гласови, која, исто така, набљудуваше два случаи на купување гласови во Штип и Струмица.

Иако ДИК презеде мерки пред овие избори да го зголеми бројот на избирачки места пристапни без физички бариери, 59 проценти од набљудуваните избирачки места не овозможуваа самостоен пристап на гласачите со физичка попреченост. Шаблон со Брајова азбука за слабовидните гласачи беше достапен на сите набљудувани избирачки места, освен девет, иако соговорниците на ММНИ пријавија дека овие помагала ретко се користат.

Пребројувањето се набљудуваше на 71 гласачко место. Иако се вршеше ефикасно, набљудувачите забележаа дека однесувањето беше во брзање, а во повеќето случаи ИО не ги извршуваа пропишаните процедури пред да ја отворат гласачката кутија, вклучувајќи го пребројувањето на потписите на избирачките списоци (20 случаи), утврдувањето на бројот на искористени гласачки ливчиња (20 случаи), и поништување на преостанатите гласачки ливчиња (14 случаи). Самите постапки на пребројување беа почитувани, со гласачките ливчиња прецизно преброени и со доследно утврдување на неважечките гласачки ливчиња. Транспарентноста на пребројувањето беше подобрена со присуството на претставниците на кандидатите (59 случаи) и граѓанските набљудувачи (16 случаи), но ИО не објавуваа примероци од протоколите за резултатите на сите избирачки места во 29 случаи. Како и во првиот круг, значителниот број гласачки места со помалку од 10 регистрирани гласачи ја загрози тајноста на гласањето во тек на пребројувањето, зашто беше можно резултатите да се поврзат со индивидуални гласачи.²⁶

Сумирањето беше позитивно оценето во речиси сите набљудувани ОИК. Иако набљудувачите забележаа добра организираност на процесот, просториите беа оценети како несоодветни во четири случаи. Несовпаѓањата во протоколите за резултатите се разрешуваа првенствено така што ОИК ги преиспитуваше избирачките материјали; сепак, во неколку случаи ИО беа повикани да се вратат за самите да го повторат пребројувањето, со што се потцрта непостоењето на воедначени насоки.

ДИК објавуваше информации за излезноста на гласачите во тек на целиот ден, и ги објави прелиминарните конечни резултати пред полноќ, расчленети по гласачко место. ДИК објави конечна излезност на гласачите од 46.7 проценти. Обвинувањата за неправилности беа емитувани во тек на целиот ден од страна на ВМРО-ДПМНЕ, кое, исто така, наведуваше дека владејачките партии несоодветно влијаеле на гласачите. ДИК доби осум приговори од граѓани кои не биле вклучени во избирачките списоци. Вечерта на денот на изборите, иако обајцата кандидати ги прифатија резултатите од изборите, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ ги повтори своите претходни тврдења дека г-ѓа Силјановска Давкова можела да загуби само како резултат на изборен инжинеринг.

²⁶

Иако ДИК ги прераспореди овие гласачи на поголеми избирачки места, нивните гласачки ливчиња се спуштаа во одделни гласачки кутии и се пребројуваа одделно.

ИНФОРМАЦИИ ЗА МИСИЈАТА И БЛАГОДАРНОСТ

Скопје, 6 мај 2019 – Оваа изјава за прелиминарни наоди и заклучоци е резултат на заедничкиот ПОТФАТ што ги вклучува Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР), Парламентарното собрание на ОБСЕ (ПС на ОБСЕ) и Парламентарното собрание на Советот на Европа (ПССЕ). Оценката се врши за да се определи дали изборите беа во согласност со обврските што произлегуваат од членството во ОБСЕ, Советот на Европа и со другите меѓународни обврски и стандарди, како и со националното законодавство.

Г-ѓа Серен Моборњ беше одбрана од страна на Специјалниот координатор на ОБСЕ и лидер на кусорочната набљудувачка мисија на ОБСЕ. Г-дин Рајнхолд Лопатка ја предводеше делегацијата на ПС на ОБСЕ. Г-ѓа Мари-Кристин Далоз ја предводеше делегацијата на ПССЕ. Г-ѓа Корин Јонкер е шеф на МНИ на ОДИХР, распоредена од 11 март.

Секоја од институциите вклучени во оваа Меѓународна мисија за набљудување на изборите ја прифати Декларацијата од 2005 година, за принципите за меѓународни мисии за набљудување на изборите. Оваа изјава со прелиминарни наоди и заклучоци се delivered пред завршувањето на изборниот процес. Конечната оценка на изборите ќе зависи, делумно, од спроведувањето на преостанатите фази од процесот, вклучувајќи го пребројувањето, сумирањето и објавувањето на резултатите, како и постапувањето по евентуалните приговори или жалби поднесени по денот на изборите. ОДИХР ќе издаде сеопфатен завршен извештај што ќе содржи и препораки за потенцијални подобрувања, околу два месеци по завршувањето на изборниот процес. ПС на ОБСЕ ќе го претстави својот извештај во јули во Луксембург. ПССЕ ќе го претстави својот извештај на состанокот на својот Постојан комитет, на 24 мај во Париз.

За вториот круг, МНИ на ОДИХР се состоеше од 11 експерти во главниот град и 16 долгорочни набљудувачи распоредени широм земјата. На денот на изборите, беа распоредени 172 набљудувачи од 32 земји, вклучувајќи 156 долгорочни и кусорочни набљудувачи распоредени од страна на ОДИХР, како и 11-члена делегација од ПС на ОБСЕ и петчлена делегација од ПССЕ. Отворањето се набљудуваше на 64, а гласањето се набљудуваше на 688 избирачки места широм земјата. Пребројувањето се набљудуваше на 71 избирачко место, а сумирањето во 61 ОИК. Гласањето ден порано се набљудуваше на 13 специјални избирачки места на денот пред датумот на изборите.

ММНИ сака да заблагодари на властите за нивната покана да ги набљудува изборите, како и на Државната изборна комисија за нејзината помош. ММНИ исто така ја изразува својата благодарност за нивната соработка и до другите институции, политичките партии, медиумите и организациите од граѓанското општество, како и на претставниците на меѓународната заедница.

За натамошни информации, ве молиме, контактирајте ги:

- Корин Јонкер, Шеф на МНИ на ОДИХР, in Скопје (+389 72 443 752);
- Катја Андруш, Портпарол на ОДИХР (+389 72 807 826 или +48 609 522 266), или Кира Касталдо, Советник за избори на ОДИХР, во Варшава (+48 603 638 999);
- Андреас Бејкер, ПС на ОБСЕ (+389 70 636 321 или +45 601 08126);
- Шемавон Шахбазјан, ПССЕ (+389 70 636 302 или +33 650 687 655).

Адреса на МНИ на ОДИХР:

Никола Кљусев 6
1000 Скопје, Северна Македонија
Тел: +389 2 3222558; Факс: +389 2 3226776; е-пошта: office@odih.mk

*Англиската верзија на овој извештај е единствен официјален документ.
Доступни се неофицијални преводи на македонски и на албански јазик.*